

2B-2 Konijn *Oryctolagus cuniculus*

B2.1 *Verspreiding, aantalontwikkeling en leefwijze*

Het konijn is een tamelijk algemeen voorkomende soort in Nederland. Het huidige voorkomen lijkt vooral te worden bepaald door de combinatie van zandgrond, dekking (bomen, struiken en/of struweel waarbinnen de hollen zich bevinden) en de aanwezigheid van korte grazige vegetaties. Hieraan voldoen onder andere zandige dijken (spoordijken, kades) en wegbermen met zoombegroeiing (Witte, 2005).

Meestal strekt het leefgebied zich uit tot een straal van 50 m rond de bouw (Lange et al., 1994). De leefgebieden van verschillende individuen kunnen overlappen. Eenmaal gevestigde konijnen zijn plaatsgetrouw en bewonen het hele jaar hetzelfde gebied (Broekhuizen et al., 1992).

In 1953 werd de virusziekte myxomatose geïntroduceerd, die de konijnenstand in geheel Nederland sterk beïnvloede. Veel konijnenpopulaties werden tot minder dan 1% van hun oorspronkelijke omvang gedecimeerd. Sinds het eind van de jaren vijftig heeft de konijnenstand zich hersteld. Het is te verwachten dat het virus nog lange tijd de konijnenstand zal beïnvloeden. Sinds 1988 is er in Nederland een nieuwe virusziekte voor konijnen aangetoond, het viraal haemorrhagisch syndroom (VHS). Landelijke tellingen sinds 1994 tonen een sterke achteruitgang (70%) van het konijn (Witte, 2005), vermoedelijk met name als gevolg van beide virusziekten.

Een schatting van de voorjaarsstand is niet voor handen.

Gedurende het jaar kunnen populaties konijnen lokaal erg fluctueren.

B2.2 *Wettelijke status, provinciaal beleid*

Wettelijke status

- * Beschermde inheemse diersoort.
- * Bejaagbaar wild (15 augustus – 31 januari).
- * Schadelijke diersoort zoals bedoeld in art. 65.1 van de wet (diersoort die in het hele land schade aanricht).

Er geldt een landelijke vrijstelling voor doden en opzettelijk verontrusten op basis van art. 65.

Provinciaal beleid

De Provincie verleent ontheffing in het belang van de openbare veiligheid (waterkeringen, spoordijken), in het belang van de veiligheid van het vliegverkeer, ter voorkoming van schade aan gewassen en ter voorkoming van schade op sportvelden en industrieterreinen (beleidsnotitie Provincie Noord-Brabant, 2005).

Voor wat betreft gebieden worden ontheffingen verleend voor taluds van primaire waterkeringen, sportvelden, kunstwerken (viaducten), spoorlijnen en op vliegvelden. Er zijn geen beperkingen gesteld voor wat betreft perioden (jaarrond) (beleidsnotitie Provincie Noord-Brabant, 2005).

B2.3 *Schade aan belangen*

B2.3.1 Mogelijke schade aan belangen

Openbare veiligheid

Konijnen kunnen de openbare veiligheid in gevaar brengen wanneer ze waterkeringen, spoordijken, en bermen ondergraven. Door het ondergraven van waterkeringen, spoordijken en bermen, kunnen deze objecten verzwakken, wat tot gevaarlijke

situaties kan leiden.

Voor het waterkerend vermogen is het van belang dat dijken voldoende hoog zijn, een goede glooiing en een goed afgesloten grasmat hebben. Konijnen beschadigen met hun gegraaf de grasmat waardoor deze minder bestand is tegen erosie en zij ondergraven de dijk met hun gangen. Hierdoor treedt een verzwakking op van de dijk. Schade kan het gehele jaar optreden.

Bij het spoor kan de stabiliteit van de spoorbaan en daarmee de veilige berijdbaarheid in het geding zijn.

Gewassen

Bekend is dat konijnen schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten (tabel 2.1)

Tabel B2.1 Bekende gewassenschade door konijn (Oord, 2002).

Teelt	Schade	Periode
Granen	vraatschade, graafschade	voorjaar/zomer
Suikerbieten/voederbieten	vraatschade	voorjaar/zomer
Maïs	vraatschade	voorjaar/zomer
Peulvruchten	vraatschade	voorjaar/zomer
Grasland	graafschade, vraatschade	gehele jaar
Graszaad en graszoden	vraatschade	gehele jaar
Spinazie (vollegrondsteelt)	vraatschade	gehele teeltperiode
Sla en andijvie (vollegrondsteelt)	vraatschade	gehele teeltperiode
Spruitkool	vraatschade	gehele teeltperiode
Bloemkool en broccoli	vraatschade	gehele teeltperiode
Boerenkool	vraatschade	gehele teeltperiode
Overige koolsoorten	vraatschade	gehele teeltperiode
Vollegrondsgroenten	vraatschade	gehele teeltperiode
Appels en peren	vraatschade	winter en voorjaar
Bessen	vraatschade, schilschade	gehele jaar
Bramen en frambozen	vraatschade	voorjaar, zomer, herfst
Aardbeien	vraatschade	Planttijd
Bloemen, bloemzaden en bloembollen.	vraatschade	voorjaar en zomer
Bosbouw en boomteelt	vraatschade, schilschade	winter en voorjaar

Sportvelden en industrieterreinen

Konijnen kunnen schade toebrengen aan sportvelden en industrieterreinen. Konijnen graven gaten in de grasmat van sportvelden. Hierdoor kan letselschade bij sporters optreden. Op industrieterreinen kunnen ze met hun gegraaf kabelgoten, gebouwen en andere werken of installaties ondermijnen.

B2.3.2 Geregistreerde schade aan belangen in het verleden

Openbare veiligheid

Structurele registratie van graafschade in dijklichamen door konijnen is niet bekend. In veel gevallen worden de reparaties van dijklichamen meegenomen in het reguliere onderhoud. Lokaal kan door graafactiviteiten in korte tijd veel grond verzet worden. Schade is niet te verhalen.

Gewassen

Schade aan gewassen veroorzaakt door konijnen wordt niet vergoed, aangezien het grondgebruikers jaarrond is toegestaan konijnen opzettelijk te verontrusten en te doden ter voorkoming van gewassenschade. Ook onder de Jachtwet was schadevergoeding voor geleden gewassenschade door konijn niet mogelijk. Schadecijfers zijn derhalve niet voorhanden.

Sportvelden en industrieterreinen

Ook m.b.t. schade aan sportvelden en industrieterreinen zijn geen concrete schadecijfers aanwezig. Wel is er veel fotomateriaal waarbij duidelijk te zien is dat velden vol met gaten zitten, waardoor het gevaar van letselschade aanwezig is. Wanneer gaten worden gedicht duurt het toch een tijd voordat deze gaten weer even hard zijn als de omringende grond.

Voor wat betreft industrieterreinen zijn eveneens foto's beschikbaar die aantonen dat constructies ondergraven zijn.

B2.3.3 Verwachte schade aan belangen in de toekomst

Openbare veiligheid

Lokaal is nog steeds graafschade te verwachten. Diklichamen blijven aantrekkingskracht houden op konijnen gezien de samenstelling van de dijklichamen.

Gewassen

De Minister is ondanks het teruglopen van de populatie nog altijd van mening dat in het gehele land konijnen lokaal schade kunnen veroorzaken aan landbouwgewassen.

Sportvelden en industrieterreinen

Ook sportterreinen en industrieterreinen zullen regelmatig overlast blijven ondervinden van het graven van konijnen.

B2.4 Preventieve en schadebeperkende maatregelen

B2.4.1 Mogelijke maatregelen

Openbare veiligheid

Verjaging van konijnen ter voorkoming van schade aan de openbare veiligheid is logistiek onmogelijk, omdat het over het algemeen gaat om omvangrijke gebieden.

Door middel van rasters zouden konijnen geweerd kunnen worden van taluds van dijken, spoor- en weginfrastructuur. Echter, deze maatregel is over het algemeen niet kosteneffectief. Bovendien vormen rasters een barrière voor andere diersoorten. Met als gevolg versnippering van het buitengebied.

Handhaven nulstand

Vooralsnog lijkt de enige (kosten)effectieve maatregel om schade aan de openbare veiligheid te voorkomen, het handhaven van een nulstand op kwetsbare objecten (taluds van spoor- en weginfrastructuur, dijken). Hiertoe kan dekking biedende vegetatie op en rondom kwetsbare objecten worden verwijderd. Daarnaast kan worden ingegrepen in de stand van het konijn.

Tijdens jachtseizoen is het doden van konijnen zonder meer toegestaan. Gedurende deze periode dienen jachthouders de konijnenstand lokaal terug te brengen. Dit kan door middel van afschot en met behulp van jachtvogels en fretten en buidels. Vestiging van konijnen op kwetsbare objecten buiten de geopende jachtperiode is echter niet uit te sluiten; beheer van de populatie kan ook buiten deze periode noodzakelijk zijn (op basis van ontheffing).

Sommige waterkeringen hebben een recreatieve functie, waardoor het gebruikelijk jagen op konijnen bemoeilijkt wordt, en het handhaven van een nulstand niet mogelijk is. In dergelijke gevallen is aanvullend afschot van konijnen met geweer en kunstlicht (op basis van ontheffing) een effectieve maatregel. Konijnen zijn overwegend in de schemering en 's nachts actief (Lange *et al.*, 1994), en vluchten pas na enkele seconden nadat het licht op ze wordt geschoten (Bestman & Cornelissen, 1998).

Gewassen

Verjaging en afschot

Ter voorkoming van schade aan gewassen is het grondgebruikers jaarrond toegestaan konijnen opzettelijk te verontrusten en te doden. Er zijn diverse akoestische en visuele middelen in te zetten om konijnen te verjagen van schadegevoelige percelen. Daarnaast kunnen ook afscherpende of werende middelen worden ingezet. Het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) geeft hiervan een overzicht (zie ook § 1.5.1). Voor het doden van konijnen zijn geweer, geweer en kunstlicht, jachtvogels en fretten en buidels mogelijke middelen (al dan niet op basis van ontheffing).

Kwantitatieve gegevens over de effectiviteit van verjagende middelen om schade te voorkomen en beperken zijn niet bekend. Over het algemeen wordt ervaren dat op den duur de effectiviteit afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder hoe hoger de effectiviteit (Oord, 2002). Verwacht wordt dat de effectiviteit van verjaging eveneens zal afhangen van de beschikbaarheid van alternatieve foerageergebieden van een gelijkwaardige kwaliteit.

Rasters

Rasters zijn over het algemeen effectief om konijnen van een schadegevoelig perceel te weren. Voor grotere percelen is het aanbrengen van een raster over het algemeen niet kosteneffectief.

Sportvelden en industrieterreinen

Rasters

Bij sportvelden en industrieterreinen gaat het over het algemeen om grote oppervlakten, waarbij het niet kosteneffectief is om rasters aan te brengen.

Handhaven nulstand

Naast het plaatsen van rasters, lijkt het handhaven van een nulstand op en rondom sportvelden en industrieterreinen de enige effectieve maatregel om schade aan de betreffende terreinen te voorkomen. Hiertoe kan dekking biedende vegetatie op en rondom kwetsbare objecten worden verwijderd. Daarnaast kan worden ingegrepen in de stand van het konijn (zie ook onder 'openbare veiligheid').

B2.4.2 Maatregelen in het verleden

Jachtwet

Onder de Jachtwet was het konijn aangewezen als wild en het gehele jaar bejaagbaar. Het aantal afgeschoten dieren is in de periode 1980-2000 afgenomen van ruim 380.000 naar 79.000. De afgenomen aantallen zullen samenhangen met de teruggang van het konijn in Noord-Brabant (zie § 1.1).

Voor gebruik van geweer en kunstlicht ter voorkoming en bestrijding van schade was een vergunning nodig. In de periode 1999-2002 zijn er jaarlijks vergunningen verleend voor gebruik van geweer en kunstlicht ten aanzien van konijnen ter voorkoming en bestrijding van schade aan gewassen: in 1999 zijn er 62 vergunningsaanvragen ingediend (47 verleend), in 2000 (14 verleend), in 2001 16 (minimaal 7 verleend) en in 2002 5 (minimaal 3 verleend).

Daarnaast zijn er vergunningen aangevraagd voor gebruik van geweer en kunstlicht in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid: in 2001 zijn er 7 vergunningsaanvragen ingediend (2 verleend) en in 2002 is er 1 aanvraag ingediend (onbekend of vergunning is verleend).

Flora- en faunawet

In de periode 2002-2004 zijn er 90 ontheffingsaanvragen ingediend ten aanzien van konijn, waarvan er 49 zijn verleend, 34 zijn geweigerd en 7 zijn ingetrokken of niet in behandeling genomen. Het betrof aanvragen voor gebruik van het geweer, geweer met kunstlicht en voor fretteren. Ontheffingen zijn aangevraagd in het belang van de openbare veiligheid, ter voorkoming en bestrijding van schade aan sportvelden en ter voorkoming en bestrijding van schade aan gewassen.

In 2005 zijn 22 ontheffingen aangevraagd voor het doden van konijnen. 17 aanvragen zijn geheel of gedeeltelijk verleend. 3 aanvragen zijn geweigerd en 2 aanvragen zijn doorgestuurd naar LNV omdat de provincie hierbij niet ontvankelijk was. Ontheffingen werden hoofdzakelijk aangevraagd in het kader van graafschade op sportvelden.

B2.5 Conclusies ten aanzien van populatie, schade en beheer

Samenvatting:

- Het konijn is in Noord-Brabant een tamelijk algemeen voorkomende soort van hogere zandgronden. Systematisch verzamelde gegevens over het aantal konijnen in Noord-Brabant ontbreken. De aantallen nemen als gevolg van virusziekten af.
- Lokaal kunnen konijnenpopulaties enorme fluctuaties vertonen onder invloed van reproductie en sterfte als gevolg van virussen.
- Konijnen veroorzaken schade aan de volgende belangen: 1) openbare veiligheid door graverij in waterkeringen, spoordijken en bermten 2) gewassen door vraat en graverij en 3) sportvelden en industrieterreinen door graverij.
- Systematische verzamelde gegevens over veroorzaakte schade zijn niet voorhanden. Tijdens de jachtwet werd schade niet vergoed omdat het konijn jaarrond bejaagbaar was. Onder de Flora- en faunawet wordt schade veroorzaakt door konijnen niet vergoed omdat het konijn is vrijgesteld op basis van artikel 65.
- De verwachting is dat konijnen ook in de toekomst schade aan bovengenoemde belangen zullen veroorzaken.

Conclusie:

- Ter voorkoming van schade aan gewassen is het grondgebruikers jaarrond toegestaan konijnen opzettelijk te verontrusten en te doden. Op basis van ervaringen uit het verleden (vergunningen/ontheffingen) kan gebruik van geweer en kunstlicht, aanvullend op de bestaande mogelijkheden, noodzakelijk zijn.
- Ontheffing: met het gebruik van kogelgeweer in combinatie met kunstlicht is nodig wanneer de vrijstelling onvoldoende mogelijkheden biedt voor het voorkomen van schade aan in de wet gestelde belangen.
- Openbare veiligheid: ontheffing jaarrond ter voorkoming van schade aan dijklichamen, waterkeringen en taluuds van infrastructuur op eerste verzoek van verantwoordelijk beheerder.
- Schade aan gewassen en teelten: Bij gebleken schade (€250,-) en wanneer het onmogelijk is gedurende de dag effectief ingrepen in de populatie te doen ter voorkoming van schade.
- Schade aan sportterreinen en industrieterreinen: veelal is door bedrijvigheid het gebruik van het geweer gedurende de dag onwenselijk. Het selectief ingrijpen is in deze gevallen effectiever.
- Monitoring: moet meer inzicht geven in de relatie tussen populatie en schade.

Advies:

- Onderzoek: De Faunabeheereenheid acht het wenselijk dat er verder onderzoek wordt verricht naar de invloed van myxomatose en het viraal haemorrhagisch syndroom.

B2.6 Literatuur

- Broekhuizen, S., B. Jenster & F. Leeuwenberg, 1992. Konijn *Oryctolagus cuniculus*. Pallas, 1778. In: Broekhuizen et al. (eds.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht: 322-327.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.
- Provincie Noord-Brabant, 2005. Beleidsnota Uitvoering Flora- en faunawet 2006 - 2010. Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.
- Witte, R., 2005. Zijn konijnen het haasje? Zoogdier 16(4): 3-5.